

KAPITTEL 8A: "MUSLIMSKE FORELDRE ER SÅ LURE"

_Kjæresten min sa til meg: Muslimske foreldre er så lure, veldig lure. Jentene får ikke en eneste sjanse til å lære noe om livet før de giftes bort. De får ikke lov til å lære å tenke selv, bli selvstendige og velge ut fra hva de selv mener er rett og galt. Veldig lure er de, sa han.

_Er du enig med kjæresten din?

_Jeg vet ikke, jeg har aldri tenkt på det. Kanskje han har rett, men jeg vet ikke, sier Zainab nølende.

_Dersom han har rett, hvorfor tror du at muslimske foreldre er så lure?

_Ikke spør meg, jeg vet ikke, svarer Zainab og ler blygt.

_Men du har begynt å velge selv. Fått deg kjæreste og studerer som du alltid har ønsket deg. Det betyr jo at dine foreldre egentlig har gjort en "kjempetabbe" ved ikke å forlove deg eller gifte deg bort?

Zainab ler stille, en tanke forvirret og nervøs, og slår av båndopptakeren. Den slår den 20 år unge kvinnen forøvrig av hver gang kjæresten bringes på banen. Kjæresten, hennes store hemmelighet i livet. Kjæresten, en potensiell katastrofe for henne, men som hun likevel ikke klarer å stenge ute. Hun er rådvill og snakker usammenhengende om forelskelsen sin, om fremtiden, at han ikke er muslim, at far aldri kommer til å akseptere hennes ønske om ekteskap med kjæresten selv om han konverterer til islam. Det kommer til å bli opprør i hele familien, tror hun. Og innimellom de brokete setningene gjentar hun: "En dag trenger jeg kanskje din hjelp... Du må ikke svikte meg hvis jeg trenger deg... Du må love meg aldri å fortelle dette til noen... Hva jeg skal gjøre? - Jeg vet ikke..."

Zainab er født i Norge av foreldre fra Konya i Tyrkia, området hvor de fleste tyrkiske innvandrere i Norge kommer fra. Innbyggerne i Konya og omkringliggende landsbyer er kjent for å være strengt tradisjonsbundne. Zainabs foreldre er ikke unntak i så måte. De har aldri kjøpt vestlige klær til datteren. Da Zainab var fire år gammel, dro mor og Zainabs to eldre søstre tilbake til Tyrkia mens far ble igjen i Norge. Etter fem år i Konya, bar det tilbake til Drammen og tre års skolegang her. Ungdomsskolen fullførte hun i Tyrkia, for så å ta videregående skole i Drammen igjen. Nå er Zainab student i Oslo, men bor sammen med familien i en toroms leilighet. Hennes far er drosjesjåfør, moren er hjemmевærende og snakker så godt som ingenting norsk. Zainab selv formidler seg kronglete på norsk, men forteller at hun ikke har problemer med lesing og skriving. Hun går kledd i tradisjonelle muslimske klær.

_Har du norske venninner?

_Nei, jeg har aldri hatt norske venninner. På høyskolen snakker jeg med norske gutter og jenter. Det er ingen problemer. Men en venn er en person du vil dele alt med, som du vil gjøre ting sammen med på fritida og sånn. Norske jenter får jo lov til alt, ikke sant, de kan være ute om kvelden, gå på diskotek. Vi må si nei til alt. Ikke alt, men nesten alt da.

_Kino, turer og slike ting, mener du?

_Jeg har aldri vært på kino. Jeg har to gode tyrkiske venninner. Vi planla å gå på kino nå. Men det ble ikke noe av det, vi fikk ikke tid.

_Har du savnet å ha norske venner?

_Vet ikke, jeg har ikke tenkt på det. Jeg har alltid vært så opptatt med skole og jobb. Det har aldri blitt tid liksom. Men, nei, jeg vet ikke, svarer hun fåmælt som om hun aldri har vurdert spørsmålet tidligere.

_Hva synes du om at det er så stor forskjell på hva du får lov til og hva norske jenter får lov til?

_Det er litt synd på oss, vi har bare vært i Drammen, aldri på tur og slike ting. Jeg og søstrene mine har mange ganger pratet om at vi kunne tenke oss å reise litt i Norge, vi har lyst på hyttetur og det og det. Men da må hele familien ha tid. Alle må være med.

_Kunne du fått lov til å dra på hyttetur med en norsk familie?

_Hvis pappa kjente familien godt, da kunne jeg fått lov, kanskje. Pappa kan gi lov, men han er redd for familien og slektninger. For hva de vil si. Det er problemet, det kan bli bråk hvis vi jentene får for stor frihet, det er farlig.

_Så det er egentlig ikke din far som bestemmer hva du får lov til og ikke lov til?

_Ja, det er det jeg sier. Han er redd for hva andre kan si. Men har han først bestemt seg for at jeg får lov til noe, så bryr han seg ikke om hva andre mener.

_Kan du gi ett eksempel?

_Nå bruker jeg bukse på skolen. Jeg brukte aldri bukse før, på gymnaset altså. Det var ikke nødvendig, fordi så mange andre gikk i muslimske klær. Men på høyskolen går alle med bukse, selv pakistanere ser rart på deg hvis du kommer i muslimske klær. Jeg sa til pappa at jeg ville gå med bukse. Han måtte skjønne at det var noe jeg hadde opplevd siden jeg spurte, jeg hadde jo aldri spurt om lov før. Han måtte forstå at det var til mitt beste, for at de andre skulle godta meg, at jeg ikke skulle

føle meg annerledes. "Ok, men hvis andre i familien ser deg, så kommer jeg ikke til å forsvare deg. Da er det ditt problem," sa pappa. Så jeg fikk lov av ham.

_Hvis det var en skolefest på gymnaset og pappa visste at det kom gutter, sa han likevel ja. Hadde andre i storfamilien kjent til at jeg og min yngre søster fikk lov, så hadde det sikkert blitt bråk. Men vi fikk lov av pappa. Han sier til oss at han har gitt oss litt mer frihet enn det familien godtar, og at det er vårt ansvar å ta vare på hans respekt, hans rykt. Vi må ikke gjøre noe som kan gi ham problemer. Pappa vet at vi ikke gjør noe galt, derfor gir han oss lov. "Jeg kjenner mine døtre, jeg vet hva de gjør, hvor de går, de forteller alt. Gjør de noe galt, så kommer jeg til å fortelle dem det," sier han til andre menn i familien når de kritiserer han for å ha gitt oss alt for mye frihet. Pappa vil alltid det beste for oss, forteller Zainab med takknemlighet i blikket.

_Hvor lenge har du tenkt å holde kjæresten din hemmelig for foreldrene dine?

_Ikke spør om det! Jeg vet ikke...

_Ser du for deg at du en dag kan snakke med faren din om kjæresten?

_Å, nei, svarer Zainab raskt og vekker i kroppen. Å, nei, gjentar hun hoderystende. Jeg prøver å ikke tenke på det. Jeg vet ikke hva jeg kan gjøre. Det går nok ikke.

_Hva er det som ikke går?

_Gifte meg med ham. Det er jo ingenting annet jeg vil, men jeg får nok aldri lov.

_Er det derfor du prøver å ikke tenke fremover?

_Kanskje, svarer Zainab, og proklamere med ett uoppfordret: Jeg er fryktelig imot arrangert ekteskap i familien.

_Fetterkusineekteskap, mener du?

_Ja, tenk deg at du bor i et stort hus sammen med tanter og onkler og deres barn, slik vi gjorde i Tyrkia. Ikke sant, i hele oppveksten har du kalt fetterne og kusinene for "bror" og "søster". Og plutselig en dag så får du beskjed om at du skal gifte deg med "broren" din! Han du har lekt med skal du ha et ekteskapsforhold til. Det er ikke lett å skulle leve sammen som mann og kone. Alle mine tre eldre søstre må det. De to eldste er gift med fetterne sine. Min tredje søster er forlovet med broren til fetterne og skal gifte seg nå snart. Siden de var små jenter, har de visst at de skulle gifte seg med dem. Så de var på en måte forberedt. Likevel er det ikke lett, sier hun med en ettertenksom rynke mellom øyenbrynene, og legger til:

_Jeg har liksom vært litt på utsiden ettersom ingen gutter i familien var plukket ut for meg.

_Du sa nettopp at du er imot arrangert ekteskap...?

_Å, ja, i alle fall når en er forelsket i en annen og så blir giftet bort. Da er jeg helt imot. Men hvis en aldri har vært forelsket, så kan det jo gå bra.

_Hva synes du er bra med arrangert ekteskap?

_Hvis foreldrene har arrangert ekteskapet og det skjer noe mellom ekteparet, da blir det mer foreldrenes ansvar. Hvis det skjer noe vondt i ekteskapet med den ene, da kan hun eller han si til foreldrene: "Det var dere som fant han eller henne til meg. Nå får dere ordne opp." Eller hvis svigerforeldrene klager til sønnen på svigerdatteren, da kan han si: "Dere fant henne til meg, nå må dere bare tåle det. Jeg kan ikke gjøre noe." Foreldrene skal passe på at de holder sammen. De må megle, finne løsninger hvis det er problemer. Det blir vanskeligere å gå fra hverandre da, sier Zainab og legger til: Men det er vanskelig for en muslimsk jente å finne en mann selv. Det kan føre til mange problemer.

_Hvilke problemer?

_Islam er annerledes. Du har ikke lov til å bli kjent med en gutt. Hvordan skal man da kunne finne en kjæreste? Være sammen som venner - du har ikke lov, så hvordan finne en? Det er jenta som mister mest hvis hun feiler. Det er jo ofte at ikke den første er den rette. Hun kan ikke ligge med alle hun treffer. Hun blir skitten.

_Tror du at dine foreldre planlegger å arrangere ekteskap for deg med en fetter slik de har gjort med dine søstre?

_Det er ingen flere fettere igjen i familien i Tyrkia, sier hun og trekker ertende på smilebåndene. Smilet varer ikke lenge. En plagsom tanke får munnvikene hennes til å synke sammen. Hennes mørkebrune og skarpe blikk forflytter seg ut vinduet.

_Jeg prøver å ikke tenke på det. Det går nok bra... Du skjønner, pappa er i Tyrkia. Han har vært der i snart tre måneder.

_For å finne en ektemann til deg?

_Håper ikke det, men jeg vet ikke hvorfor han blir så lenge. Han skulle vært tilbake for over en måned siden. Kanskje det er krangel i familien om... Zainab blir taus.

_Kringel om hvem andre i familien som skal få gifte seg med deg?

Hun svarer ikke på spørsmålet, men begynner å forklare problemer som kan oppstå når ektemenn med en annen kulturell bakgrunn hentes til Norge:

_Han kan ikke godta at jeg prater med en gutt på skolen: "Å, du har så mange guttevenner," vil han si. De tror at vi her er så moderne og åpne. Selv om jenta er uskyldig og aldri har gjort noe galt, så vil hun mistenkes for å være uren. Og så er det språket, gutten er veldig avhengig av henne når han kommer. Jenta må ta ham med på kontorer, hun må gjøre alt for han. Han føler seg mindre verdt og ydmyket. Han vil da prøve å ta igjen ved å gjøre henne ulykkelig hjemme. Ta makt hjemme. Være enda strengere enn andre tyrkiske ektemenn. Kommandere henne, være stygg med henne fordi han har ikke kontroll over henne ute.

_Men disse konfliktene kjenner jo foreldre her til, gjør de ikke det?

_Vet ikke. Vi snakker ikke om sånn med foreldrene våre. Men jeg har snakket med mine muslimske venninner. Vi kjenner mange norsktyrkiske jenter som får problemer når ektemannen kommer her, at han er fryktelig streng. Det spiler ikke noen rolle om han er fetter eller ei.

_Hva tror du er grunnen til at deres foreldre ikke finner en ektemann i Norge til barna sine?

_Hvorfor dra man til et annet land? spør Zainab og fortsetter: Det er tre ting det handler om - mat, klær og hus. *Det* er det viktigste og *det* er grunnen til at man drar til et nytt land. Derfor giftes vi bort i familien, helst til fettere. Hvorfor hjelpe en annen familie i Tyrkia å komme til Norge, når det er gutter i familien i Tyrkia som trenger å komme hit? Som kan få et bedre liv her? Slik tenker de. Og så vil de øke familien her. Det gir mer trygghet, mer innflytelse og mer makt.

_Frykter du at faren din kommer tilbake til Norge med en ekteskapskandidat til deg, en som tilhører familien din?

_Hm. - Det er jo nok av tremenninger å ta av.

_Har du spurt din far om han har noen planer for deg og ekteskap?

_Å, nei, jeg ville aldri våget å spørre han om sånt, svarer Zainab nærmest forferdet.

_En pakistansk far fortalte meg at det ikke bare er han som bestemmer hvem som datteren skal gifte seg med, forteller jeg. _Han kan finne frem til en ekteskapskandidat, men hvis hans far, som er en over åtti år gammel mann og bor på den pakistanske landsbygda, ikke godkjenner valget, da blir det

heller ikke noe ekteskap. Den pakistanske faren sa at han i respekt for sin gjenlevende far aldri vil gå imot hans råd. Er det slik for din far også? spør jeg.

_Ja, det kan bli bråk hvis pappa ikke lytter til sine foreldre. Det skjedde med en av tremenningene mine her i Norge. Hans far fant en hustru til ham i Tyrkia. Hun var ikke i familien, og besteforeldrene til tremenningen min protesterte vilt. De ville at han skulle giftes bort til en kusine, men faren hans var i krangel med kusinens far, altså broren sin. De hadde lovet hverandre for mange år siden å arrangere ekteskap mellom barna sine. Og når brødre har gitt hverandre en slik lovnad, så kan de ikke trekke seg senere. Men han holdt ikke løftet likevel. Det var masse telefoner, brev, trusler, bråk og krangel. Faren hans ble kommandert til Tyrkia av sine foreldre, kom tilbake, og ble kommandert ned igjen. Bråket varte i over ett år. Da ga faren hans etter og giftet sønnen sin til kusina. Hun er her nå. Og "alle er fornøyde".

_Hva fikk hennes far til å gi etter?

_Bestemoren, det vil si farens mor. Hun ble syk. Hun lå til sengs, spiste ikke, hadde masse vondt i kroppen og hodet, men legene fant ikke ut hva det var som feilte henne. Alle forstod at hun bare spilte syk for å presse gjennom ekteskapet mellom dem. Mange gjør det, presser gjennom viljen sin ved å spille syk og true på andre måter, forteller Zainab betenkt.

_Tror du at faren din utsettes for press av sine foreldre i Tyrkia nå? At det er derfor han er forsinket?

_Kanskje. Men jeg vil ikke giftes bort til en mann i Tyrkia. Jeg vil ikke ha et slik ekteskap, svarer hun bestemt.

_Hva mener du med "et slikt ekteskap"?

_Jeg har sett hvordan mann og kone har det. De er aldri alene, de bor sammen med andre familiemedlemmer, og kona arbeider for alle. Ikke privatliv i det hele tatt. Hvis ekteparet plutselig skulle være alene sammen i et rom, da blir de redde: "Ah, vi to alene! Hva gjør vi nå?" Selv om de er gift. Den eldste søstera mi fortalte meg at hun har det slik med sin ektemann. Det er kulturen og oppdragelsen som har gjort folk sånn. Man skal ikke vise kjærlighet til hverandre. Jeg vil noe mer.

_Hva vil du?

_Være nær. Være venner, gjøre ting sammen så vi lærer hverandre å kjenne før vi gifter oss. Men ikke med en fetter. Det føles unaturlig, mener Zainab.

KAPITTEL 8B: INNGIFTE OG BARN FØDT MED MENTALE OG FYSISKE SKADER

Dersom Zainab hadde hatt en ugift fetter, ville hun etter all sannsynlighet blitt giftet bort til ham. Giftemål innen slekten er utbredt i både Asia og Afrika. Det anslås at 20-50 prosent av inngåtte ekteskap i disse verdensdelene er mellom kusine og fetter. Camilla Stoltenberg, forsker ved Statens Institutt for Folkehelse, publiserte våren 1997 en undersøkelse om medfødte misdannelser hos barn av innvandrere til Norge og barn født av norskfødte foreldre. Hun undersøkte samtlige barn født i Norge fra 1967 til 1993 (totalt 1,566,839 barn), og stilte følgende tre spørsmål: 1) Er forekomsten av medfødte misdannelser ulik hos barn av innvandrere til Norge sammenliknet med barn av norskfødte foreldre? 2) Er det en sammenheng mellom sosial klasse og forekomsten av medfødte misdannelser? Hvilken sammenheng er det mellom nært slektskap (inngifte) mellom foreldrene og risiko for medfødte misdannelser hos barnet?

Årsakene til misdannelser er oftest ukjente. De kan være miljøbetingete og genetisk betingete, eller det kan være et samspill mellom miljø og genetikk. I Norge har miljøfaktorer som henger sammen med foreldrenes utdanningsnivå betydning for dødfødselsraten og spedbarnsdødeligheten. Barn av mødre med lav utdanning har høyere risiko for spedbarnsdød. Hvorvidt det også er en sammenheng mellom utdanningsnivå og medfødte misdannelser, er omdiskutert.

Inngifte gir økt risiko for sykdom hos barnet fordi barnet arver sykdomsgen fra både mor og far. Blant norskfødte foreldre i perioden 1967 til 1993 var 0,1 prosent fetter og kusine. Av de 7500 pakistanske barna som ble født i samme periode, hadde *over 50 prosent* foreldre som er fetter og kusine. I ekteskap mellom fetter og kusine fødes flere barn. Det reelle tallet for andelen inngifte blant norskpakistanere, er således 48,3 prosent. Langt de fleste er fettere og kusiner. I Pakistan viser ny undersøkelse samme tendens; 49,4 prosent av ektepar i Pakistan er fetter og kusine. I England øker andelen inngiftede i den pakistanske befolkningen. Omlag 55 prosent av ekteskapene som inngås er mellom fetter og kusine.

Undersøkelsen til Stoltenberg viser at dersom foreldrene er fetter og kusine, vil risikoen for misdannelser som oppdages *like etter fødselen være 100 prosent høyere* enn for barn av ubeslektede foreldre. Fra 1967 til 1993 er hvert tyvende barn av pakistanske foreldre i Norge født med misdannelser. Risikoen for at barn av inngiftede dør eller utvikler alvorlige kroniske lidelser *senere i barneårene* er ikke kjent, men forventes å være *ytterligere forhøyet*. Dette fordi at mange genetiske lidelser utvikler seg senere i barneårene. Stoltenberg mener derfor at hennes tall bare avdekker toppen av isfjellet.

Barn født av inngiftede har *2-3 ganger høyere risiko for å dø i første leveår* enn barn født av foreldre som er ubeslektede. Forskjeller i foreldrenes utdanningsnivå, mors alder eller antall tidligere fødsler, kunne ikke forklare hvorfor dobbelt så mange barn født av inngiftede foreldre hadde misdannelser sammenliknet med ubeslektede foreldre. Stoltenberg fastslår at *inngifte var den eneste årsaken* til den

store forskjellen i antall misdannelser hos barn av inngiftede og barn av ubeslektet foreldre. Pakistanske foreldre som ikke var i slekt, hadde like få barn med misdannelser som norskfødte ubeslektede foreldre.

I Norge har vi ingen undersøkelser som ser på barn av inngiftede og utvikling av misdannelser de første leveårene. I England fulgte forskere en gruppe barn de første fem leveårene. Undersøkelsen fra 1993 viste at ved fylte fem år hadde 10 prosent av barna til de inngiftede foreldrene enten en alvorlig kronisk lidelse, som i halvparten av tilfellene omfattet mental retardasjon, eller barna var døde. Dette tallet var tre ganger høyere enn for barn av ubeslektede foreldre.

Stoltenbergs undersøkelse av slektskap og misdannelser hos spedbarn er den største som er gjennomført på et pakistansk samfunn bosatt utenfor Pakistan. Undersøkelsen viser også at i den tyrkiske og marokkanske befolkningen i Norge, forekommer ekteskap mellom fetter og kusine hyppig. Risikoen for misdannelser hos disse barna er like stor.

Det fins pakistanske foreldre i Norge som har opptil fem misdannede barn og ingen friske barn. Foreldrene er fettere og kusiner. Ifølge helsepersonell ved ulike rehabiliteringsinstitusjoner, er problemet med misdannelser forårsaket av inngifte, svært vanskelig å diskutere med foreldrene. Selv om misdannelser hos barn av inngiftede foreldre er et stort problem også i Pakistan, er det liten åpenhet og kunnskap om årsaksforholdene. I Pakistan er barnedødeligheten høy. På grunn av fattigdom er eksempelvis diare en av de hyppigste årsakene til at småbarn dør. Sykdom og død på grunn av inngifte kommer derfor i skyggen av andre, og lett forebyggende årsaker. Dessuten er de fleste barna født av inngiftede friske.

Ekteskap og misdannelser

Flere unge kvinner og menn fra Tyrkia, Marokko og Pakistan har blitt giftet bort til misdannede innvandrere her i Norge uten at de på forhånd kjente til sin tilkommende ektefelles tilstand. En av dem heter Safia. Safia vokste opp under svært fattige kår. Allerede som syvårig så foreldrene seg nødt til å sende henne til nærmeste by for å arbeide. De hadde ikke mulighet til å forsørge henne. Safia fikk arbeid som hushjelp hos nære slektninger. Ifølge hennes norske advokat, levde hun under slaveliknende forhold. Hun arbeidet for kost og losji, og hadde ikke tillatelse til å forlate huset uten samtykke fra sine "eiere". I motsetning til andre barn i familien, fikk Safia heller ingen skolegang.

Tre av sønnene i Safias nye hjem hadde innvandret til Norge. Den ene av dem var mentalt og fysisk handikappet. For å få avlastning i stellet av broren, arrangerte de to gifte brødrene i Norge ekteskap mellom sin misdannede bror og Safia. Hun kom til Norge 19 år gammel, intetanende om sin ektefelles alvorlige handicap. I Norge arbeidet hun som omsorgsperson for ektemannen og som hushjelp for brødrene og deres familier. Safia trodde at hun skulle få det bedre etter den svært tøffe starten på sitt unge liv. Hun opplevde tvert om at tilværelsen her i Norge var vel så mørk.

Etter vel ett år holdt hun ikke lenger ut den ydmykende situasjonen. Hun ville skille seg. Regler for oppholdstillatelse i Norge krever at Safia må ha vært i landet i minst tre år etter inngått ekteskap for å få opphold på selvstendig grunnlag. Dersom hun kan bevise mishandling i ekteskapet, skal hun likevel få opphold. Advokaten søkte om opphold på humanitært grunnlag for Safia. Retur til hennes muslimske fødeland ville medført store vansker for henne. Hun kunne ikke dra tilbake til sine fattige foreldre, og hennes svigerforeldre ville heller ikke tatt henne imot. Som enslig og sosialt utstøtt kunne hun blitt tvunget ut i prostitusjon for å livnære seg.

Safias søknad ble ikke behandlet ferdig i Justisdepartementet. Lykken stod henne bi; hun fikk kjæreste og giftet seg umiddelbart etter at skilsmissen fra sin misdannede ektemann ble innvilget.

Familiegjenforening

De største gruppene innvandrere fra muslimske land gifter seg med ektefeller i opprinnelseslandet. Ofte er ektefellen som hentes til Norge en slektning. Men ungdom i Norge giftes også bort til ukjente. I noen tilfeller har de ikke sett ektefellen før personen lander på Fornebu. Ekteskapet er inngått per telefon. Muligheten for selv å vurdere hvorvidt den tilkommende er "den rette", er da svært begrenset for både de unge og foreldrene. Slik sett kan den automatiske retten til opphold i Norge gjennom familieforening fungere negativt for alle parter. For å beskytte de unge mot åpenbart uønskede ekteskap, og for å gi dem større rom for medbestemmelse, kan Utlendingsforskriftens § 24 første ledd bokstav a utvides. Denne paragrafen gir hjemmel for å gi arbeidstillatelse i Norge av en varighet på normalt seks måneder i påvente av å inngå ekteskap. Dette betyr at en forlovede kan komme til Norge og inngå ekteskap i løpet av det lovlige oppholdet. Paragrafen kan om mulig omdefineres til et krav: *Alle med bosettingstillatelse i Norge som er under 23 år, og som skal gifte seg med utenlandsk ektefelle bosatt i utlandet, må inngå ekteskapet i Norge. Ekteskap inngått i andre land er ugyldig i Norge.*

Hvilke positive konsekvenser får denne lovendringen?: 1. For foreldre blir det lite attraktivt å tvangsgifte sine barn under opphold i fødelandet. Ektefellen får ikke opphold her fordi ekteskapet er ugyldig etter norsk lov. 2. De unge får møte hverandre her, de får sjansen til å bli kjent med hverandre før eventuelt ekteskap inngås. Å unngå å bli tvangsgiftet her, er mye enklere ettersom den norske parten har støtteapparat i form av venner, skole, og offentlige institusjoner. 3. Å ha en ung fraskilt datter eller sønn, oppleves generelt som skam og tap av ære blant tradisjonelle muslimske innvandrerforeldre. Foreldrene får også sjanse til å tenke seg om mens den ønskede ektefellen oppholder seg her. Den mentale og sosiale avstanden som ofte vil være mellom de unge på bakgrunn av oppvekst i to svært forskjellige kulturer, kan utspille seg så tydelig at foreldrene skrinlegger ekteskapsplanene for å unngå en fremtidig skilsmisse.